

Wyrok z dnia 25 czerwca 2007 r.

II UK 236/06

Okres 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r. Nr 97, poz. 674 ze zm.), to okres wykonywania pracy przez nauczyciela pozostającego w tym czasie ze szkołą w stosunku pracy na podstawie umowy o pracę lub mianowania.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Krystyna Bednarczyk, Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 czerwca 2007 r. sprawy z wniosku Eugeniusza J. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych-Oddziałowi w W. o emeryturę nauczycielską, na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 12 kwietnia 2006 r.
[...]

o d d a l i ł skargę kasacyjną.

U z a s a d n i e

Zakład Ubezpieczeń Społecznych-Oddział w W. (organ rentowy) decyzją z dnia 4 lutego 2005 r. odmówił przyznania Eugeniuszowi J. (wnioskodawca) prawa do tzw. emerytury nauczycielskiej, uznając, że wnioskodawca nie ma wymaganego art. 88 Karty Nauczyciela dwudziestoletniego zatrudnienia w charakterze nauczyciela.

Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze wyrokiem z dnia 24 czerwca 2005 r. oddalił odwołanie wnioskodawcy od powyższej decyzji organu rentowego. Sąd ustalił, że wnioskodawca jako alumn, a później jako duchowny Kościoła Katolickiego, nauczał w pełnym wymiarze godzin w parafialnych punktach katechetycznych w okresie do 31 sierpnia 1990 r., a w okresie od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1997 r. w szkołach i przedszkolach publicznych. We wszystkich tych okresach wnioskodawca nauczał religii nieodpłatnie i nie zawierał z kierownikami tych placówek oświatowych

umów o pracę. Na podstawie umowy o pracę zawartej ze szkołą podstawową w J.W. wnioskodawca był zatrudniony jako nauczyciel religii w wymiarze nie niższym niż ½ etatu, od 1 września 1997 r. do 31 stycznia 2005 r., a w okresie od 1 stycznia 2000 r. do 15 stycznia 2005 r. pozostawał w stosunku pracy z przedszkolem publicznym. Oba stosunki pracy uległy rozwiązaniu w związku z zamiarem przejścia wnioskodawcy na emeryturę.

Sąd uznał, że wnioskodawca nauczając religii w pełnym wymiarze tygodniowego czasu pracy w parafiach, w ramach wiążącego go z tymi parafiami stosunku prawnego wykonywał pracę nauczycielską przez co wykazał okres dziesięciu lat pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela. Zdaniem Sądu, brak jest natomiast podstaw do uznania nauczania przez wnioskodawcę religii w szkołach i przedszkolach publicznych w okresie od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1997 r. za prace w szczególnym charakterze, ponieważ wnioskodawca nie pozostawał w tym okresie w stosunku pracy z placówkami oświatowymi. W tym okresie wyłączną podstawą ubezpieczenia społecznego było ubezpieczenie społeczne duchownych. Wnioskodawca wykazał jedynie 17 lat 2 miesiące i 28 dni pracy w szczególnym charakterze, a zatem nie spełnił wymagań z art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyrokiem z dnia 12 kwietnia 2006 r. [...] oddalił apelację wnioskodawcy od powyższego wyroku Sądu pierwszej instancji. Sąd uznał, że jest niesporne, iż wnioskodawca w spornym okresie prowadził nieodpłatnie lekcje nauczania religii w placówkach oświatowych gminy J.W. oraz że wnioskodawcy nie łączył z tymi placówkami stosunek pracy ani też umowa cywilnoprawna, a wykonywał swe obowiązki na zasadzie porozumienia pomiędzy tymi placówkami a Kościołem Katolickim. W tym okresie podlegał ubezpieczeniu społecznemu duchownych i opłacał składki z tego tytułu. W ocenie Sądu nie ma wątpliwości, że wnioskodawcy nie łączyła z placówkami, w których nauczał religii, umowa o pracę ani też stosunek mianowania. Sprawą drugorzędną jest w tym kontekście pobieranie przez wnioskodawcę wynagrodzenia za świadczoną pracę. Nie jest trafny zarzut naruszenia przepisu § 5 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U. Nr 36, poz. 155 ze zm.), ponieważ zgodnie z rozporządzeniem nauczycieli religii zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela, a zatem na podstawie umowy o pracę lub mianowania; Karta Nauczyciela nie przewiduje zatrudniania nau-

czycieli w szkołach w formach cywilnoprawnych. Z kolei art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 19, poz. 239) ma charakter wyjątkowy, dotyczy bowiem wyłącznie warunków uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego i nie jest dopuszczalne wywodzenie z niego uprawnień w sferze ubezpieczenia społecznego księży i diakonów prowadzących nieodpłatnie lekcje religii w szkołach.

Wnioskodawca zaskarżył powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną, w której zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela oraz § 5 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach, poprzez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, iż pojęcie „zatrudnienie” obejmuje jedynie odpłatne świadczenie pracy. Wskazując na powyższe podstawy wniósł o „uchylenie zaskarżonego wyroku poprzez zmianę decyzji” organu rentowego i przyznanie wnioskodawcy uprawnienia do emerytury nauczycielskiej „oraz ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie ma usprawiedliwionych podstaw. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, zgodnie z którym „nauczyciele mający trzydziestoletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, zaś nauczyciele szkół, placówek, zakładów specjalnych oraz zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich - dwudziestopięcioletni okres zatrudnienia, w tym 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w szkolnictwie specjalnym, mogą - po rozwiązaniu na swój wniosek stosunku pracy - przejść na emeryturę.” W rozpoznawanej sprawie jest sporne, czy duchowny Kościoła Katolickiego, który w okresie od 1 września 1990 r. do 31 sierpnia 1997 r. nauczał religii w przedszkolu i szkole publicznej na podstawie porozumień między kierownikami tych publicznych placówek oświatowych i Kościołem Katolickim oraz na polecenie swoich kościelnych przełożonych i nie łączył go z tymi placówkami stosunek pracy na podstawie umowy o pracę lub mianowania, wykonywał pracę w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela.

Na wstępie należy stwierdzić, że w niniejszej sprawie nie ma zastosowania przepis art. 10 ust. 5 ustawy z dnia 18 lutego 2000 r. o zmianie ustawy Karta Nauczyciela oraz niektórych innych ustaw, który stanowi, że „Księża i diakoni zatrudnieni w dniu wejścia w życie ustawy na stanowiskach nauczycieli religii, posiadający wymagane kwalifikacje oraz co najmniej 3-letni nieprzerwany okres pracy pedagogicznej w pełnym wymiarze zajęć zgodnie z wymaganymi kwalifikacjami odpowiednio w przedszkolu, szkole, z tym dniem uzyskują z mocy prawa stopień nauczyciela mianowanego. Do 3-letniego nieprzerwanego okresu pracy pedagogicznej zalicza się okres prowadzenia przez księży i diakonów, nieodpłatnie, nauki religii w szkołach przed dniem 1 września 1997 r.” Przepis ten bowiem określa jedynie przesłanki nabycia przez księży i diakonów z mocy prawa stopnia nauczyciela mianowanego. W związku z tym zaliczenie okresu nieodpłatnego prowadzenia przez księży i diakonów nauki religii w szkołach przed dniem 1 września 1997 r. do wymaganego tym przepisem 3-letniego nieprzerwanego okresu pracy pedagogicznej wywołuje skutki jedynie w zakresie uzyskania przez księży i diakonów, zatrudnionych w dniu wejścia w życie ustawy zmieniającej na stanowiskach nauczycieli religii, stopnia nauczyciela mianowanego. Przepis ten nie stanowi natomiast podstawy do zaliczenia okresu nieodpłatnego prowadzenia przez księży i diakonów nauki religii w szkołach przed dniem 1 września 1997 r. do wymaganych przez art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze. Celem tego przepisu nie jest określenie przesłanek nabywania przez księży i diakonów uprawnień emerytalnych, lecz wyłącznie ułatwienie nabycia przez nich stopnia nauczyciela mianowanego, między innymi poprzez zaliczenie do okresu pracy pedagogicznej nieodpłatnego prowadzenia nauki religii w szkołach przed dniem 1 września 1997 r.

Należy przyjąć, że okres 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze, o którym mowa w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, to okres wykonywania pracy przez nauczyciela pozostającego w tym okresie w stosunku pracy ze szkołą na podstawie umowy o pracę lub mianowania. Za takim rozumieniem powyższego przepisu przemawiają zarówno dyrektywy językowe, jak i systemowe oraz funkcjonalne. W przepisie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jest bowiem mowa o wykonywaniu pracy i zatrudnieniu w szkole w charakterze nauczyciela, co nakazuje przyjąć, że chodzi tu wyłącznie o stosunek pracy nawiązany na podstawie umowy lub mianowania (art. 10 ust. 1 Karty Nauczyciela), tym bardziej że przepis ten - jako przewidujący korzystniejsze niż przewidziane w powszechnym systemie emerytalnym przesłanki nabycia

prawa do emerytury - wymaga ścisłej wykładni. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisu § 5 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach stanowiącego, że „przedszkole lub szkoła zatrudnia nauczyciela religii, katechetę przedszkolnego lub szkolnego, zwanego dalej «nauczycielem religii», wyłącznie na podstawie imiennego pisemnego skierowania do danego przedszkola lub szkoły, wydanego przez: 1) w przypadku Kościoła Katolickiego - właściwego biskupa diecezjalnego.” Przepis ten stanowi jedynie fragment regulacji prawnej określającej przesłanki i warunki zatrudniania nauczycieli religii. Zgodnie bowiem z ust. 5 tego przepisu nauczycieli religii zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela, a to oznacza między innymi, że z nauczycielem religii, w tym duchownym Kościoła Katolickiego, nawiązuje się stosunek pracy na podstawie umowy o pracę lub mianowania (art. 10 ust. 1 Karty Nauczyciela). W rozpoznawanej sprawie jest natomiast niesporne, że szkoła i przedszkole, w których wnioskodawca nauczał religii w spornym okresie, nie zatrudniły wnioskodawcy na podstawie umowy o pracę lub mianowania.

Wnioskodawca zarzuca, że wykładnia powyższych przepisów dokonana przez Sądy obu instancji prowadzi do różnego traktowania duchownych nauczających religii w punktach katechetycznych w porównaniu z duchownymi nauczającymi religii w szkołach i przedszkolach. Zarzut ten nie jest uzasadniony, bowiem po pierwsze - nie wskazano przepisu, który został naruszony, po drugie - zasada równości (równego traktowania) nie ma w niniejszej sprawie zastosowania. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego zasada równości wobec prawa polega na tym, że wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych) charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowani równo, a więc bez żadnych różnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących (por. orzeczenie z 9 marca 1988 r., U. 7/87, OTK 1988, poz. 1, s. 14). W ocenie Sądu Najwyższego duchowni Kościoła Katolickiego nauczający religii w punktach katechetycznych i duchowni Kościoła Katolickiego nauczający religii w szkołach (przedszkolach) nie charakteryzują się istotną cechą wspólną, która uzasadniałaby ich równe traktowanie, ponieważ chodzi tu o dwie różne grupy podmiotów, które różnią się istotnie w tym sensie, że skoro istotną cechą wspólną adresatów przepisu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela jest „bycie nauczycielem”, czyli pozostawanie w stosunku pracy ze szkołą na podstawie umowy o pracę lub mianowania, to niewątpliwie du-

chowni Kościoła Katolickiego nauczający religii w punktach katechetycznych nie charakteryzują się tą właśnie cechą. W związku z tym stanowisko zajęte w uchwale Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2001 r., III ZP 32/00 (OSNAPiUS 2002 nr 7, poz. 165), że „okres nauczania religii w katechizacji parafialnej w ramach stosunku pracy, przed dniem 25 października 1990 r. jest okresem pracy nauczycielskiej w rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.)” nie ma zastosowania do nauczania religii w szkołach. Hipotetyczny zarzut dyskryminacyjnego traktowania byłby natomiast uzasadniony, gdyby duchowni nauczający religii w szkole na podstawie umowy o pracę lub mianowania - w zakresie zaliczania okresu pracy w tym charakterze i na takich podstawach do okresu wykonywania pracy w szczególnym charakterze w rozumieniu art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela - byli gorzej traktowani niż pozostali nauczyciele. Tymczasem, co wynika z treści powołanego przepisu art. 10 ust. 5 ustawy zmieniającej, zarzut taki jest oczywiście nieusprawiedliwiony. Należy ponadto dodać, że w sprawie, która dotyczy żądania nabycia uprawnień emerytalnych przez duchownego Kościoła Katolickiego na podstawie art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, żądanie spełnienia wymagania 20 lat wykonywania pracy w szczególnym charakterze w ramach stosunku pracy w szkole (przedszkolu) na podstawie umowy o pracę lub mianowania nie narusza zasady równego traktowania.

Biorąc powyższe pod rozwagę Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====